

PETHŐ ANITA

A dolgok, amik mindannyiunkkal megtörténnek

TURI TÍMEA: A DOLGOK, AMIKRŐL NEM BESZÉLÜNK

Magvető Kiadó
Budapest, 2014
96 oldal, 2290 Ft

Mintha csak az illem kívánná, kettőt hátralep, háttérbe vonul, csendben marad és figyel. Mintha azért tenné, mert egy férjezett, gyereket nevelő asszonynak ez a dolga: feloldódni, megszűnni önálló szubjektumnak lenni, s már csak azoknak a másikatnak élni. Az identitását felszámoló nő pozíciója azonban egyben a minden apróságot, minden gesztust – még a visszafogott, visszafojtott, utolsó pillanatban meg nem tettét is – tudatában rögzítő, azon átszűrve lejegyző költő helyezte is. Turi Tímea második, *A dolgok, amikről nem beszélünk* című kötetében ez a kettősség szolgál alapvető mozgatórugóként.

A kötet verseiben ábrázolt világ a valódi, már a posztadolezscencián is túli felnőtt élet. Legfontosabb jellemzője, hogy élesen különvállik a korábbi életszakaszoktól, erre a figyelmen kívül nem hagyható éles választóvonalra a kötet több darabja is utal, például „Ahonnan és amikortól nem mondunk mindent el” (*Konkáv piknik, 14*) vagy „A pont, ahonnan már másra büszkék.” (*A férfiak apró kis titkai, 23.*) Alapvetően már a cikluson kívüli nyitóvers is ezt járja körül, a címe (*Meridián*) is erre reflektál. Turi azonban itt egy olyan motívumhoz köti a felnőtté válás pillanatát („gerincünk roppan”, 5.), ami egy ugyancsak tavaly a Magvető kiadó gondozásában megjelent könyv, Fehér Renátó *Garázsmenet* című kötetének is egyik emlékezetes mozzanata, noha ez esetben a fiatal férfi még előtte áll annak, amit Turi Tímea verseinek alanya már megtapasztalt. S bár *A dolgok, amikről nem beszélünk* a hétköznapi világot, a női lét „saját szobáját” térképezi elsősorban fel, Fehér kötetéhez hasonlóan itt is felbukkannak jellegzetes közép-európai motívumok, többek között a távozás vagy maradás problémája (*Itt megöregedni, A légyapír*)

vagy éppen a hiányos, töredékes családragények egy-egy pillanatának felvillantása (*Hazatér-e?, Túl erős kapocs*).

Van valami higgadt, nyugodt bölcsesség abban, ahogyan a versek alanya elfogadja és elfoglalja nőként megélhető helyzetét ebben a felnőtt létben. A *Dal az emancipációhoz* című versben Turi az esküvő révén (ismét egy fontos választóvonal!) ábrázolja azt, ami mintha Jane Austen kora óta semmit nem változott volna: „Sokminden történt, de éjfél után/ a násznép kettéválik./A férfiak az országról beszélnek./ és én már nem tartok velük.” (17.) Vagyis a vers alanyát hiába érdekelné és tudna belefolyani a közéleti társalgásba (főleg 21. századi, tájékozott, tanult nőként), a társadalmi szerepek és hozzá fűződő elvárások nem engedik, hogy a férfiakkal tartson. A nők – pontosabban a férjes asszonyok – világa tehát ezentúl az ő otthona is, ahol nincs többé köz-, csak magánélet, nincs egyéni világlátás, vélemény, gondolat. Vagy ahogyan a *Négy O birodalma* című versben is olvasható: „Eddig csak voltam,/de máától az leszek, hogy nem leszek. Mától más helyett leszek, hogy ő legyen.” (39.)

Paradox módon azonban éppen a versek tartják fenn továbbra is a szubjektumot, az a gesztus, hogy egy ilyen megállapítást, saját helyzete tūpontos érzékelését lejegyzí. Legyen bármilyen banálisnak tűnő motívumról szó, a próbafülke világlátásában jobban látszó szőr-szalakról (*Kahlo csipesze*) vagy a szülés előtt becsomagolni elfelejtett hajkeféről (*A zárójelentés*), épp ezeknek a helyzeteknek rögzítése válik lényegessé. A bölcs, higgadt, csendes jelleget pedig az adja, hogy nem lázad, nem protestál, csak már-már szenttelenül, ugyanakkor soha nem kívülállóként, mindig belülről láttatva a dolgokat, konstatál.

Például az elmúlást, az idő múlását, ahogyan egy pici babából is majd egykoron öreg, kopasz férfi lesz (valamint: „Pár évtized, és fantomkép leszel/egy öregember emlékezetében./Adat az anyja neve-rubrikában.” *A biológiai óra*, 58.) Ezzel persze azt is jelzi, hogy nem csomagolja rózsaszín ábrándokba az anyaság jelenségét, ahogy a házasságnak a szintén hétköznapi magától értetődő mivoltára utal a *Kamaszlányok témáira* vers is. Itt a férfit a maga esetlenségében ábrázolja, messze van ez a nagy ő idealizálásától. Itt érdemes beszélni a kötet címéről és a versekben megmutatkozó kettősségéről. Egyrészt többször is felidéződik az a két ember kapcsoltában fontos szakasz, amikor már nem mondanak ki mindent, mikor már nincs az a lázas mindent megosztás vágya a másikkal, csak a magától értetődő egymás mellett lét. Másrészt azoknak a problémáknak, a felnőtt lét néhány jelenségében történt csalódásoknak az eltitkolása, amelyekről azt hisszük, hogy csak velünk esnek meg, s szégyelljük őket, miközben a többi ember is jórészt megtapasztalja azokat.

Ugyanakkor jól érzékelhető, ahogyan szétválik a kötetben a férfi és női világ. Mindez legjobban talán a *Fehér elefánt* és *A férfiak apró kis titkai* versek szembeállításával érzékelhető. A nők nem mondják el, ami velük történik, pontosabban „Amiben nem vettek részt, ami velük történt.” (18.), ami a passzivitást, a lét elszenvadását jelenti inkább, míg a férfiak azt is elmesélik, ráadásul kényük-kedvük szerint alakítva, értelmezve, amit nem tettek meg. „Egy fél életen át büszke lenni arra, hogy nem dugta meg!/Arra, hogy éppen így akarta!” (23.) A férfiak szabadon mozognak, a nők be vannak zárva a szobába (*Családi kúr*), még egy gyerek is a férfiak akaratától fogan, „és a nőnek még úgyszólván elég ideje lesz gondolkodni” (*Terhességi teszt*, 56.) A bölcs háttérbe állás gesztusába azért némi cinizmus is vegyül. Nem biztos, hogy az tud többet az életről, aki szabadon mozoghat, szabadon cselekedhet, aki távlatokban gondolkozhat, tervekben – „édes szíveim,/ drága kis szíveim,” ti nem tudjátok, hol éltek”, olvashatjuk a *Férfiak ülnek a kertben* című vers végén (56.).

A kötet kompozícióját tekintve azonban egyáltalán nem a szembeállítás, hanem a gondolatok egymásba fűzése tűnik alapvető elvnek, ahogyan az egyes ciklusok címe egy más ciklusból származó vers részletei. Például a *Fák, madarak, sebzett ég* az előző ciklus *A házastársi hűség* című versének „Fákról, madarakról és sebzett égről ír.” (57 sorából származik. *A történeteiknek null foka* az előbb említett *Fehér elefántból* lett kiemelve. Úgy gondolom azonban, hogy ez nem igazán ad hozzá pluszt ahhoz szoros, feszes gondolati-tartalmi egységhez, ami amúgy is jellemzi a kötetet. Mindez talán csak az alkotói tudatosság fokozottabb érzékeltetését szolgálja.

Összességében ezzel együtt is túl hosszúnak érzem a kötetet, nagyjából 15-20 oldal, 8-10 vers lehet az, ami már túlszordul egy bizonyos olvasó tűréshatáron. Ugyan egyszerű nyelvezeten, hétköznapi, bárki által megtapasztalható jelenségekről – sőt, ha belegondolunk, akkor tulajdonképpen csak olyanokról, amelyeken mindenki átesik így vagy úgy – szólnak a versek, ám ennek ellenére a végére mégiscsak fárasztóvá válik azok befogadása.

Pedig *A dolgok, amikről nem beszélünk* fontos kis kötet a tekintetben, hogy nem egy ideológia, nem egy prekoncepció mentén kívánja érzékeltetni a nők eltérő életpályáját a férfiakétól, hanem a legapróbb hétköznapi, néha mikroszkopikus méretű mozdulatok, gesztusok révén. Nem is erőlteti rá az olvasóra saját nézőpontját, inkább csak feldobja a labdát, hogy ki-k saját életében is körülnézzen, egy-egy végtelenül mindennapi rutincselekedet mélyére ásva vajon miféle konklúziót tud levonni azokról a dolgokról magának, amikről amúgy nem beszélünk.

KELENFÖLDI PÁLYAUDVAR, 40×65, 2004